

GRUPNI MATRIKS KAO KONTEJNER ZA ARHAJSKE FANTAZIJE O LIKU PREEDIPSKJE MAJKE – ŽENE ZMAJA

/ GROUP MATRIX AS A CONTAINER FOR THE ARCHAIC FANTASIES OF THE DRAGON MOTHER

Ana Lončar Knutsen

SAŽETAK / SUMMARY:

Matriks je prema Foulksu mreža svih aktualnih i potencijalnih komunikacija i veza u određenoj grupi. Matriks možemo razumjeti i kao majčinsku funkciju grupe, kao mjesto nastanka, rasta i razvoja pojedinca. Postojanje grupnog matriksa u analitičkoj grupi osigurava stabilnost i granice unutar kojih pojedini članovi grupe mogu izraziti potisnute dijelove psihičkog života. Osobe s problemima na razini organizacije osobnosti sklonije su narcističnoj regresiji u grupi te se u grupama s takvim članovima češće javljaju preverbalni, preedipski sadržaji, poput fantazija o malignom majčinstvu. Ako je grupa u stanju održavati te snažne reprezentacije tijekom dovoljno dugog razdoblja, to omogućuje članovima da ih kasnije ponovo introjiciraju a da to ne izazove slom psihičkih funkcija. Cilj je rada prikazati seriju kliničkih isječaka iz grupnoanalitičkog procesa male grupe u čijem se sadržaju pojavljuju arhajske slike omnipotentne ubilačke majke, žene zmaja, te način na koji se pojedini članovi grupe, grupa kao cjelina i voditelj grupe odnose i rade s tim sadržajem.

/ Foulkes describes group matrix as the actual and potential web of communications and relations in a given group. Group matrix can also be understood as the maternal function of the group or the formative place and background to the individual growth. Development of the group matrix provides the needed security and enables the repressed, immature parts of the patient's psychic life to be expressed. Patients with personality disorders are more prone to the narcissistic regression in the psychotherapeutic process. In groups with these patients it is more often that the preverbal, pre-oedipal conflicts arise, such as fantasies of the malignant mothering. These powerful representations, that are based on the early experiences, need to be contained by the group long enough before they can be re-introjected by the patient. Article presents a series of clinical vignettes from the small analytic group, where the archaic fantasies of the omnipotent and murderous mother, The

Dragon Woman, got introduced to the group. The article describes how the group members, the group as a whole, the group conductor react and work with that clinical material.

KLJUČNE RIJEČI / KEYWORDS:

grupna analiza / *group analysis*, poremećaj osobnosti / *personality disorders*, grupni matriks / *group matrix*, sadržavanje (*containment*) / *containment*, arhetip majke / *mother archetype*

Ana Lončar Knutsen, psihijatar, grupni analitičar, Sveučilišna Bolnica „Risskov“, Q odjel za afektivne poremećaje, Skovagervej 2, Aarhus, Danska, E-mail: aneloncar@yahoo.com

Ana Lončar Knutsen, psychiatrist, group analyst, Aarhus University Hospital „Risskov“, Department for affective disorders Q, Skovagervej 2, Aarhus, Denmark, E-mail: aneloncar@yahoo.com

UVOD

Matriks je prema Foulksu mreža svih sadašnjih i potencijalnih komunikacija i veza u određenoj grupi (1). Psihološke interakcije događaju se u prostoru između dviju ili više osoba. Matriks možemo shvatiti kao zajedničku podlogu koja daje smisao i značenje te određuje opseg i važnost svemu što se događa u grupi. Smisao i značenje prema tome više ne počivaju unutar pojedinca, nego u prostoru između pojedinaca te u sebi odražavaju pojedine članove grupe i njihove pretke, prošlost i kulturu. Matriks može predstavljati i sliku majke u grupi, na način da sadržava i izražava majčinsku funkciju grupe. Pojam matriks ima nekoliko značenja, a jedno je od njih i utroba – mjesto ili

medij u kojem nešto nastaje, raste i razvija se, tj. formativno mjesto i okolina za pojedinca (1, 2, 3).

U svojem opisu grupe kao cjeline Foulkes uvodi sliku „sveobuhvatne majke koja sadržava cijeli svijet“, čime naglašava majčinsku funkciju grupe kao mjesta koje omogućuje *holding* i *containment* (1, 4). U svojem početku grupa je „slučajan zbroj pojedinaca“ i u takvoj grupi tipično postoji akcija, ali ne i interakcija. S vremenom i razvojem interakcije među članovima grupe javlja se i grupa kao cjelina. Transfer prema grupi kao cjelini dominantno sadržava konfliktan preedipski materijal (5, 6). Prema Bionu sva su ljudska bića u strahu od ostataka vlastitih nesvjesnih, arhajskih fantazija

parcijalnih objekata koje potječu od najranijih psihičkih iskustava koja ostaju očuvana u dubokim dijelovima osobnosti (7). Neke od konstantnih tema iz tog područja povezane su s arhajskim slikama majke, oca i djeteta, koje uključuju edipski rivalitet te sliku zagonetne i opasne sfinge – arhajske majke. Dok Freud povezuje funkcioniranje grupe s obiteljskim odnosima i edipskom problematikom, Bion naglašava preedipske fantazije u grupi, koje uključuju paranoidne, shizoidne i depresivne elemente iz teorije Melanie Klein (8). Relativno zdrava grupa ili društvo nalikuju dakle edipskoj strukturi grupe koju opisuje Freud, a u regresivnijim su grupama naglašeniji mehanizmi cijepanja i projektivne identifikacije. Rani stadiji razvoja grupe djeluju tipično na pojedinog člana tako da olabavljaju granice *selfa* te reaktiviraju arhajske želje i modele ranih objektnih odnosa (4, 9). Kod članova grupe javlja se potreba za pripadanjem i uspostavom stanja psihološkog jedinstva s drugima, koja u svojoj podlozi zadržava nesvjesnu želju za ponovnom uspostavom ranog stadija jedinstva s majkom koje posve lišeno konflikta. Istodobno se i rana iskustva i reprezentacije maligne, prijetće majke također prenose na grupu kao cjelinu (10). Uloga grupe jest zadržavanje reprezentacija u dovoljno dugom razdoblju, što predstavlja maj-

činski odgovor grupe na emocionalne potrebe člana. Tek nakon primjerenog kontejniranja od strane grupe pojedinac može ponovo introjicirati ta iskustva a da ona ne predstavljaju prijetnju njegovoj psihičkoj stabilnosti (10). Pacijenti s graničnom i narcističnom strukturom osobnosti skloniji su dubljim regresivnim pomacima u grupnoj psihoterapiji (11, 4).

Komunikaciju u grupi možemo definirati kao sve što se zbiva i što se može opservirati u određenoj grupnoj situaciji. To uključuje sve odaslane i primljene signale u grupi, neovisno o tome je li komunikacija verbalna ili neverbalna, svjesna ili nesvjesna. Foulkes razlikuje četiri razine komunikacije u analitičkoj grupi: aktualnu (svakodnevnu) razinu koja uključuje svjesnu komunikaciju, transfernu razinu na kojoj se odvijaju procesi tipični za obiteljsku dinamiku poput rivalstva između braće i sestara, natjecanja za voditeljevu pažnju, borbe za dominaciju i seksualnih tenzija, projektivnu razinu na kojoj se grupa kao cjelina doživljava kao majka, ali istodobno predstavlja i unutarnji svijet pojedinog člana grupe, u kojem drugi članovi grupe predstavljaju dijelove *selfa*, a odnosi u grupi unutarnje objektno odnose te primordijalnu razinu na kojoj se javljaju arhajski motivi, simboli i arhetipovi povezani s kolektivnim nesvjesnim (12, 13). Cilj u radu grupe jest relativno brza uspostava komunikacije

na zajedničkoj razini na kojoj je moguće razumijevanje među svim članovima grupe. U prikazanom kliničkom materijalu komunikacija grupe često je tekla na projektivnoj razini, a elementi primordijalne razine komunikacije vidljivi su u pojavi negativnog arhetipa majke.

Prema Jungovskoj psihologiji arhetipovi su aktivne i žive ideje koje uključuju univerzalne obrasce ponašanja i mišljenja te predstavljaju elemente kolektivnoga nesvjesnog. Arhetip velike majke nalazimo u njegovu pozitivnom i negativnom obliku. Prema pozitivnom arhetipu velika majka simbolizira rađanje, hranjenje, zaštitu i brigu za dijete, utjehu za sve u liku svete majke. Nasuprot tome negativni arhetip majke ili žena zmaj predstavlja okrutnu, prožduruću, proganjajuću majku. Lik negativne majke tipično je utjelovljen u životinjskim oblicima opasnog zmaja ili zavodljive morske sirene koja svojom pjesmom skreće mornare s njihova puta (12). U literaturi često nailazimo na lik zmaja koji živi u mračnoj pećini ili u morskim dubinama i koji izaziva heroja na dvoboj. Heroj nekad biva pojeden od strane čudovišta, da bi se kasnije oslobodio iz utrobe u činu ponovnog rođenja. Neuspjeh u smislu savladavanja zmaja označava neuspjeh u oslobađanju od majčinskog utjecaja, pri čemu djevojka, *anima*, koja pred-

stavlja herojevu dušu, ostaje zauvijek zarobljena od zmaja. Herojeva borba protiv zmaja ne predstavlja borbu muškaraca protiv žena, nego unutar-nju borbu svih ljudskih bića protiv regresivnih nesvjesnih sila, koja je nužna kako bi se postigla individualizacija (14).

PRIKAZ KLINIČKOG MATERIJALA

Grupa je osnovana za vrijeme edukacije iz grupne analize pri IGA-u Zagreb.¹ Sastav grupe bio je heterogen u odnosu na dijagnoze i razine funkcioniranja. Članovi su imali smetnje iz kruga anksioznih poremećaja, afektivnih poremećaja te poremećaja osobnosti. Krajem prve godine grupa postaje stabilna u svojem sastavu i načinu rada. Šest članova grupe, tri muškarca i tri žene, dolazi redovito na seanse, spremnije stupa u međusobnu komunikaciju te počinje opisivati važne teme iz emocionalnog života. U drugoj godini života i rada grupe počinje se često pojavljivati tema majke te kompliciranog odnosa prema majci koji posebno prevladava kod dviju članica s dijagnozama graničnog (Ksenija) i narcističnog poremećaja osobnosti (Sara).

¹ Grupa je osnovana i održavala se u Psihijatrijskoj bolnici „Svet Ivan“ u Zagrebu. Nakon mojeg preseljenja u inozemstvo vođenje grupe preuzeo je kolega.

47. seansa

Ksenija je u prethodnim seansama ispričala u grupi kako je baka po majci u visokoj životnoj dobi (90 godina) i lošeg zdravlja. Kako baka više nije bila u stanju brinuti se o sebi, preselila se Ksenijinim roditeljima, koji su preuzeli brigu o njoj. Ksenija doživljava baku kao toplu i brižnu majčinsku figuru, nasuprot vlastite majke koju opisuje kao odbacujuću, sebičnu i okrutnu.

Ksenija (uplakana i vidno uznemirena): Baka je umrla prije dva dana. Prošli tjedan pala je u kupaoni i nakon toga sve je krenulo loše.

Članovi grupe izražavaju sućut.

Sara: Je li to ona dobra baka o kojoj si pričala?

Ksenija: Da. Ja to ne razumijem, baka je bila navršila devedeset, ali nije bila teško bolesna. Znala sam da je to pogrešno, ta ideja da se baka preseli k majci. Mama je s njom bila jako nestrpljiva, nekad i gruba, imam osjećaj da joj je baka smetala. (Ksenija postaje ozbiljna, s mračnim izrazom lica). Meni je bakina smrt sumnjiva. Baš taj dan nije bilo oca kod kuće, ja mislim da ju je ona (majka op.a.) ubila. Taj pad u kupaonici mi je sumnjiv, a i majčina reakcija nakon bakine smrti – tako je bila hladna, kao da joj to nije bila majka. Ja

razmišljam o tome da pozovem policiju i razjasnim što se tu dogodilo.

Sara i Pavle ispituju zainteresirano o okolnostima smrti, je li rađena obdukcija, podupiru ideju o uključivanju policije.

Ksenija: Ma to je strašno, baka je bila tako dobra i blaga, pa kome je ona mogla smetati? Samo je sjedila i smješkala se. Kad sam bila mala, ona je bila kao moja prava majka, saslušala bi me i ponudila kolače koje je uvijek imala spremne. Ali u posljednje vrijeme nisam bila jako bliska s njom, nisam joj baš dolazila u posjet niti sam se puno brinula o njoj. To je zbog toga što je majka stalno bila s njom, a nju ne mogu podnijeti. Mogla sam biti bolja prema baki, a sada za to više nemam prilike (plače).

Terapeut: Ponavljam konkretne činjenice i redoslijed događaja u vezi sa smrću bake – koji govore u prilog prirodne smrti, potom: Čini mi se K. da vam je jako teško zbog bakine smrti, da vas muči puno teških osjećaja – žaljenje, ljutnja, sumnja.

Igor: Meni se čini da je ta sumnja pretjerana. Ljudi u toj dobi često padaju i nažalost umiru.

Nada: I meni se čini da pretjeruješ s idejom o policiji. Ljudi različito reaguju na smrt u obitelji, nisu svi uplakani, ja to svakodnevno vidim na poslu. Većina odbije i obdukciju, nije to ništa

čudno. Uostalom bio je i doktor i pregledao baku nakon pada i nije primijetio ništa sumnjivo.

Sara: Ne budite naivni! Toj se ženi mora jednom stati na kraj. Znam ja taj tip, takva je i moja majka, to vam je žena zmaj. Ne znate vi što su sve takve žene u stanju učiniti a da ih nitko ne otkrije.

Pavle: Ja mislim da je bitno da se ova stvar „istjera na čistac“! Ako ne prijavim policiji, ta će te sumnja mučiti cijeli život.

Terapeut: Ova je situacija očito pobudila puno snažnih reakcija, dosta se bavimo time što bi Ksenija mogla učiniti. Možete li vidjeti koje osjećaje ova situacija budi u vama?

Pavle: Zbog čega vi, doktorice, uvijek reagirate protiv mojih prijedloga u grupi, uvijek ste protiv mene? Ja i dalje stojim pri svome, ovo je posao za policiju, a ne raspravu o osjećajima u grupi.

Ksenija: Ja nju (majku op. a) sada tako mrzim jer je ona mrzila baku i nije se brinula o njoj. Ta se žena ni o kome nije u stanju brinuti.

Zoran: Sjećam se kad si nam pričala o baki, koliko se brinula o tebi i kako ti je bila važna, kako te ona naučila kuhati i raditi kolače. Jasno mi je da ti je sada teško.

Igor: I meni je stvarno žao. Tvoja majka očito nije znala dobro se brinuti ni

o kome, ni o tebi, a niti o baki. Ali to je problem između tebe i tvoje majke, nema to puno veze s bakinom smrću. Nitko ti to ne može riješiti umjesto tebe, policija ti u tome ne može pomoći.

Ksenija (pomalo zbunjeno): Ah ne znam, možda mama nju i nije namjerno gurnula, samo zbog čega je bila tako gruba, to ne mogu razumjeti? Sada barem mogu otići na groblje i u miru razgovarati s bakom.

Komentar: U Ksenijinu unutarnjem svijetu nije postignuta dovoljna razina integracije unutarnjeg objekta majke. Slika majke rascijepljena je na idealiziranu dobru (baku) i lošu majku (vlastitu majku). Smrt bake znači za Kseniju uništenje dobrog unutarnjeg objekta i zbog toga prijeti urušavanjem psihičke stabilnosti. Vlastiti agresivni impulsi projicirani su u loš objekt te nakon odcjepljivanja i projekcije Ksenijin unutarnji svijet biva preplavljen persekutornom anksioznošću, što odgovara opisu shizoparanoidne pozicije (15). Njezina je sposobnost testiranja realnosti smanjena te je aktualno psihičko funkcioniranje na psihotičnoj razini. Persekutorna anksioznost prožima i grupni matiks, grupne interakcije regrediraju na razinu prededipskih objektnih odnosa, a članovi grupe funkcioniraju kao parcijalni objekti. Pavle i Sara, kao regresivniji članovi grupe, poriču psihotičnu kvalitetu Ksenijinih fantazija te nadopunjuju sadržaj

fantazije o arhajske majci, koja je toliko prijeteća da se o njoj ne može ni razgovarati, nego je nužno djelovati – pozvati policiju. Opis majke odgovara arhetipu velike majke u negativnoj verziji maligne božice okrutne i opasne majke zmajica (16). Intervencije terapeuta donekle pomažu članovima grupe u ponovnoj uspostavi funkcije testiranja realnosti. Pavle se osjeća napadnutim, ali drugi članovi grupe dobivaju priliku da pridonesu korektivnim komentarima. Igor, Zoran i Nada, koji imaju veću sposobnost integracije objekta i simbolizacije, izražavaju razumijevanje i suosjećanje sa Ksenijom, istodobno preispitujući njezino viđenje događaja. Kontratransferna reakcija uključivala je iznenađenje zbog nagle pojave tako regresivnog sadržaja u grupi, strepnju i brigu o tome kakve će posljedice ti događaji imati na Kseniju i grupu. Zadržavanje snažnih projekcija i afekata u tijeku seanse utjecalo je na terapeutov kapacitet za slobodno mišljenje, zbog čega je izostalo i otvaranje pitanja povjerenja među članovima grupe te straha od proždiranja u grupi.

53. seansa

Prisutni: Zoran, Ksenija, Igor, Nada, Pavle

Odsutna: Sara

Igor prepričava kako je nastupio kao gost u jednoj televizijskoj emisiji na temu mladih u znanosti.

Igor: Prije kraja nastupa voditelj me pitao što bih poručio mladima, na što sam ga zamolio da prekinemo snimanje. Jednostavno nisam znao što bih odgovorio na to pitanje. Ne smatram da postoji nešto što bih ja mogao poručiti mladima, uostalom, čak i da poručim, ne bih očekivao da će netko poslušati to što autoritet poručuje s televizije.

Ksenija: Pa ja bih recimo voljela čuti što ti imaš za poručiti.

Nada: Ja te razumijem Iгоре, nije lako reći nešto kad toliko ljudi sluša. Ja se ne usudim nešto reći ni na odjelnom sastanku. Posebno otkad nam se u timu pridružio psihijatar, potpuno sam prestravljena od toga da bi mogao procijeniti da nisam odgovarajuća osoba za posao.

Igor: Pa zar nije uloga psihijatra da pomogne osoblju koje radi na tako teškom odjelu?

Zoran: Ja mislim da je uloga psihijatra i da pazi i kontrolira tko može raditi na takvu mjestu. Kad sam počeo volontirati kao glazbenik u Bolnici da za dječje bolesti, tražili su me potvrdu da se ne liječim psihijatrijski – nisam se usudio reći da idem na grupu.

Igor: Ne vjerujem baš da pritom misle na psihoterapiju.

Terapeut: Čujem da se uloga psihijatra doživljava kao onoga tko procjenjuje i

tko može uskratiti nešto važno – posao ili priliku da svirate za bolesnu djecu. Pitam se kako se osjećate kad je riječ o meni kao psihijatru u grupi?

Smiju se i spremno negiraju da bi se dio tih osjećaja mogao primijeniti i na psihijatra u grupi.

Ksenija potom opisuje doktoricu opće prakse koja joj uskraćuje recepte, Zoran opisuje doktoricu opće prakse koja mu ne vjeruje da ima psihičke probleme, a Pavle daje primjer voditeljice crkvenog zbora koja se zavodljivo odijeva, što nikako ne priliči njezinoj ulozi.

Komentar: U ovoj seansi vidljivo je kako grupa pripisuje terapeutu neke od osobina preedipske majke, koja je kontrolirajuća, zastrašujuća, osveto-ljubiva i zavodljiva. Interpretacija terapeuta preuranjena je te članovi grupe na nju reagiraju još jačim cijepanjem te projekcijom negativnih aspekata u voditelje i doktore izvan grupe.

U idućih nekoliko seansi odnos između majke i malog djeteta često se pojavljivao kao tema u grupi. Ksenija i Sara često su se bavile mnogobrojnim primjerima manjkave majčinske brige iz razdoblja dok su bile djeca. Obje su članice opisivale osjećaj ljutnje i zavisti prema majkama te fantazirale o osveti, kojima bi „poravnale račune“. Igor, Nada i Zoran opisivali su svoje majke s više nijansi te dijelili osjećaje tuge i čežnje

za bliskošću. Članovi grupe više su se puta bavili Ksenijinom obiteljskom situacijom te joj poručili da njezina majka očito nije bila osobito dobra u brizi za vlastitu majku, ali da to ne znači i da je odgovorna za njezinu smrt. Terapeutova pitanja odnosi li se što od navedenoga i na majčinsku brigu u grupi uglavnom su ostajala neodgovorena. Atmosfera u grupi izmjenjivala se od anksioznosti i straha od proganjajućih ubojitih majki do tuge zbog nedostatne majčinske ljubavi i vlastitih manjkavosti. Pojedini su članovi bili skloniji reagirati persekutornim fantazijama (Ksenija, Sara i povremeno Pavle), a drugi su češće reagirali s osjećajem tuge i sa željom za reparacijom (Zoran, Igor i Nada). Možemo reći da se grupa kao cjelina kretala između shizoparanoidne i depresivne pozicije (15). Nakon oko pet mjeseci Ksenija postupno počinje opisivati poboljšanje psihičkog stanja. Prestaje iznositi ideje o uključivanju policije u istragu bakine smrti i kažnjavanju „majčina zločina“. Podijelila je s grupom kako ne može trošiti više vremena i energije na to pitanje jer ima važnijih pitanja u vlastitoj obitelji – briga za kćeri i odnos sa suprugom. U odnosu s majkom ostala je na distanci, ali više nije imala potrebu ulaziti u dramatične sukobe i svađe koji su prije bili svakodnevnici. Započela je proces žalovanja za bakom i opisivala kako joj nedostaje. Grupa je također prestala biti zaokupljena „misterijem baki-

ne smrti" i tema odnosa članova grupe i njihovih majki postala je rjeđa. Članovi grupe postupno su se počeli više baviti svojim odnosima s partnerima, prijateljima i kolegama. Ksenija je postala zaočupljenija odnosom s vlastitim kćerima, opisivala je kako joj majčinska uloga ponekad jako teško pada. Istodobno je počela zamjećivati kako njezine obje kćeri imaju psihičkih problema, posebno kako mlađa kći pati od depresije. Uz pomoć grupe Ksenija je pružila potporu kćeri da zatraži pomoć i započne vlastito liječenje u grupi.

78. seansa

Prisutni: Ksenija, Zoran, Nada, Igor, Sara

Odsutan: Pavle

Ksenija je ispričala grupi kako je ponovo počela raditi, skraćeno radno vrijeme. Opisuje probleme s koncentracijom na poslu, ali i da je zadovoljna što je nakon toliko godina ponovo krenula na posao.

Nada: Podupire Kseniju i opisuje kako i ona ima teških dana na poslu, posebno su joj teške stanke ili zajedničke proslave, ali smatra da joj posao čini dobro.

Ksenija: Meni je posao ipak u drugom planu u odnosu na obitelj. Ono što je najvažnije jest da mi se čini kako mi je

mlađa kći malo bolje, kao da je dobila nadu da se nešto može promijeniti. Javila se psihijatru i možda će krenuti i u vlastitu grupu. Stvarno se nadam da bi i njoj grupa mogla koristiti.

Zoran, Nada i Igor raspituju se detaljnije o situaciji s kćeri.

Ksenija: Ne znam ni sama što je točno bilo presudno, ali ja sam joj odlučila otvoreno reći kako postoji pomoć i da nije strašno odlaziti psihijatru. Rekla sam joj i kako meni grupa pomaže. Razmišljam u posljednje vrijeme o tome koliko sam ja pridonijela tomu da nam obje kćeri imaju problema. Sigurno sam im naštetila svojim ispadima ljutnje, a to je posljednje što sam htjela (na rubu suza). Baš mi je teško kad o tome razmišljam. Ali sretna sam da me kći poslušala u vezi s liječenjem. Mislim da joj je bilo drago zbog našeg razgovora, prvi put u tri godine ponudila mi je da će me ona odvesti autom na grupu jer vani pada snijeg (smiješi se raznježeno).

Komentar: U ovoj seansi Ksenija opisuje poboljšanje u vlastitom funkcioniranju, u stanju je raditi u manjem opsegu te prvi put opisuje obiteljsku situaciju, na način da je fokus na kćerima i njihovim emocionalnim potrebama. U stanju je, nakratko, razmotriti i vlastiti doprinos obiteljskim problemima te se raduje znakovima emocionalne bliskosti s kćerima.

RASPRAVA

Navedeni klinički primjeri prikazuju Ksenijin proces psihološkog razvoja te specifičan način na koji se odnosi s grupom kao cjelinom. U pozadini prikazanog materijala vidi se postupan razvoj grupnog matriksa i nastanak grupe kao cjeline. Grupa je najprije trebala biti doživljena kao cjelina i od strane voditelja i od strane članova kako bi mogla ispuniti svoju funkciju sadržavanja (containing).

Smrt i nagla separacija od bake u Ksenijinu unutarnjem svijetu predstavlja gubitak dobrog objekta. Vlastiti agresivni impulsi bivaju projicirani u majku, koja poprima oblik proganjajuće preedipske majke, žene zmaja. Slika loše i zastrašujuće majke prenosi se i na grupu kao cjelinu te persekutor-na anksioznost ispunjava grupni matriks. Ksenijina sposobnost testiranja realnosti bila je smanjena, a psihičko funkcioniranje bilo je na psihotičnoj razini. Članovi grupe reagiraju dominantno razumijevanjem i potporom na Ksenijin gubitak i snažnu emocionalnu reakciju. Projicirani destruktivni dijelovi, poput zastrašujuće fantazije o malignom majčinstvu, predstavljali su i veliki izazov za mladu grupu i njezine regresivnije članove. To se vidjelo kroz opetovane teškoće grupe u očuvanju povjerenja i bliskosti među članovima. S vremenom i stabilnim radom ipak se

zamjećuje smanjivanje snažnih tenzija u interakcijama među članovima i poboljšanje sposobnosti simbolizacije. Grupni matriks poslužio je dakle kao kontejner za sliku proganjajuće majke tijekom dovoljno dugog vremena, što predstavlja majčinski odgovor grupe na potrebe regresivnog člana.

Ksenija je na taj način dobila priliku za rast uz postupnu reintegraciju rascijepljenih i projiciranih elemenata. Dolazi do jačanja ego-funkcije te bolje tolerancije anksioznosti, što poboljšava kapacitet za mišljenje i brigu. To se vidi u njezinoj sposobnosti da razmotri drugačije objašnjenje bakine smrti, započne proces žalovanja za bakom i za gubitkom majčinske ljubavi u ranim godinama života te bolje prepozna emocionalne potrebe svojih kćeri.

Moj razvoj kao voditelja grupe velikim se dijelom odnosio na učenje i prihvaćanje zahtjevne uloge *containera* za više regresivnih fenomena u grupi te na naporan rad na održavanju stabilnosti grupnih granica. Živo se sjećam više situacija u kojima sam osjećala kako je kapacitet za slobodno mišljenje u grupi i o grupi stiješnjen, pod pritiskom snažnih afekata koji su se brzo izmjenjivali u interakciji članova. Osjećaji bespomoćnosti, straha i iritacije grupom izmjenjivali su se sa zabrinutošću za grupu i suosjećanjem s patnjom članova, posebno sa Ksenijom.

Potpora i povjerenje supervizijske grupe te razvijen grupnoanalitički matriks u široj radnoj grupi bili su presudni za moje održanje i razvoj kao grupnog analitičara. Bionovskim rječnikom tu situaciju mogli bismo nazvati *contai-*

ner-contained na svim razinama: po jedinog člana u odnosu na grupu kao cjelinu, grupe u odnosu na terapeuta te mene kao terapeuta u odnosu na supervizijsku grupu i grupnoanalitički matriks u bolnici.

LITERATURA

1. Foulkes SH. Therapeutic Group Analysis. London: Karnac; 1964.
2. Glenn L. Attachment theory and Group Analysis: The Group Matrix as a Secure Base, Group Analysis. 1987; 20(2): 109-17.
3. Roberts JP. Foulkes' Concept of the Matrix. Group Analysis. 1982; 15(2): 11-26.
4. Prodgers A. The Dual Nature of the Group as Mother: The Uroboric Container. Group Analysis. 1990; 23(2): 17-30.
5. Durkin, H. E. The Group in Depth. New York: International Universities Press; 1964.
6. Schindler W. The Role of the Mother in Group Psychotherapy. International Journal of Group Psychotherapy. 1966; 16: 198-200.
7. Tuttmann S. Principles of Psychoanalytic Group Therapy Applied to the Treatment of Borderline and Narcissistic Disorders. U: Roth BE, Stone WN, Kibel HD, ur. The Difficult Patient in Group. American Group Psychotherapy Association Monograph Series. Madison Connecticut: International Universities Press; 1990.
8. Pines M ur. Bion and the Group Psychotherapy. London and New York: Tavistok/Routledge; 1992.
9. Scheidlinger S. On the Concept of the „Mother Group“. International Journal of Group Psychotherapy. 1974; 24(4): 417-28.
10. Bion WR. Experiences in Groups: And Other Papers. Taylor & Francis e-Library; 2004.
11. Glatzer, H. Critique of Woman's Groups led by Women. International Journal of Group Psychotherapy. 1987; 37(2): 155-8.
12. Jung CJ. Collected Works Vol. 9 (II). London: Routledge and Kegan; 1958.
13. Usandivaras RJ. Foulkes' Primordial Level in Clinical Practice. Group Analysis. 1986; 19(2): 113-24.
14. Neumann E. The great mother. New York: Pantheon Books; 1954.
15. Klein M. Envy and Gratitude and Other Works 1946-1963. London: The Hogarth Press; 1984.
16. Raphael-Leff J. Myths and Modes of Motherhood. British Journal of Psychotherapy. 1984; 1(1):6-30.